

JEAN-CLAUDE LARCHET

**SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL
MEDIATOR ÎNTRE RĂSĂRIT ȘI APUS**

Traducere din franceză Daniela Cojocariu
Ediție îngrijită de Pr. Dragoș Bahrim

Tipărit cu binecuvântarea
† **TEOFAN**
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

CUPRINS

<i>Cuvânt înainte</i>	9
-----------------------------	---

1

Problema *Filioque*

I. Textul din <i>Opuscule teologice și polemice X</i>	16
II. Probleme legate de autenticitate	18
III. Contextul istoric	22
IV. Analiza poziției Sfântului Maxim	23
V. Poziția Părinților latini	25
1. Ilarie de Poitiers	26
2. Ambrozie al Milanului	31
3. Leon cel Mare	38
4. Grigorie cel Mare	42
VI. Excepția augustiniană	44
VII. Poziția Sfântului Chiril al Alexandriei	49
VIII. Problema diferențelor lingvistice	57
IX. Interpretarea lui Maxim în lumina propriei sale triadologii	61
X. Recapitulare	70
Concluzie	77

2

Problema moștenirii adamice

I. Modul de transmitere a urmărilor păcatului strămoșesc	86
II. Rolul plăcerii în zămislirea trupească	89
III. Legătura dintre păcat și pătimire	92

IV. Dispoziția voinței (<i>gnómè</i>) și alegerea (<i>proairesis</i>)	95
V. O viziune pesimistă asupra umanității căzute	99
VI. Urmașii lui Adam nu sunt nici responsabili, nici vinovați de căderea acestuia	101
1. „Întru fărădelegi m-am zămislit și în păcate m-a născut maica mea”	102
2. Greșeala lui Adam și efectele sale. Două înțelesuri ale cuvântului „păcat”	103
3. Asocierea tuturor oamenilor cu Adam, în păcat	105
VII. Confirmarea ideii unui păcat moștenit	108
VIII. Anularea efectelor pedepsei adamice prin iconomia mântuitoare a lui Hristos	111
1. Ridicarea firii umane prin Cuvântul întrupat. Facere și naștere	111
2. Consecințele soteriologice ale noului mod de naștere a Cuvântului întrupat	114
3. Rolul soteriologic al ridicării firii pătimitoare	115
4. Rolul soteriologic al voinței umane a lui Hristos	118
IX. Funcția Botezului	123
Concluzie	127

3

Problema primatului roman

I. Analiza cronologică	137
1. Chestiunea legată de Honorius	138
2. Problema ratificării alegerii papei Severin	143
3. Problema călugărițelor monofizite refugiate în Africa de Nord	147
4. Despre modul în care a fost tratat fostul patriarh al Constantinopolului, Pyrrhus	149
5. Despre reintegrarea lui Pyrrhus în Biserică	158
6. Apărarea papei Teodor I care fusese acuzat de erezie	161
7. Călătoria și șederea lui Maxim la Roma	163

8. Revenirea la Constantinopol. Primul proces	170
9. Epistola către călugării din Cagliari	177
10. Disputa de la Bizya	181
11. Epistola lui Maxim către Anastasie	185
II. Sinteză doctrinală	189
1. Prerogativele recunoscute Bisericii Romei	189
2. Limite și condiții ale prerogativelor recunoscute Bisericii Romei	191
3. Mărturisirea credinței ortodoxe ca și criteriu eclesiologic esențial	199
<i>a) Mărturisirea credinței ortodoxe ca și criteriu eclesiologic</i>	199
<i>b) Acordul cu Tradiția, criteriu al ortodoxiei credinței</i>	201
<i>c) Ce este Biserica catolică</i>	204
<i>d) Conștiința ca ultim criteriu al apartenenței la Biserica catolică</i>	212
Bibliografie	216

Problema moștenirii adamice

Problema păcatului originar, care este o problemă fundamentală datorită implicațiilor pe care le are în domeniile antropologiei, cosmologiei și spiritualității, face parte din temele asupra cărora există de multă vreme un dezacord între Răsăritul și Apusul creștin, dezacord care se manifestă de altfel de la nivelul terminologiei celei mai elementare, căci cea mai mare parte a teologilor ortodocși refuză până și folosirea expresiei de „păcat originar”, tradițională în teologia latină, preferându-i o expresie întâlnită în mod curent la Părinții greci, cea de „păcat strămoșesc” (προγονική ἁμαρτία, προπατοπική ἁμαρτία).

Anumite aspecte legate de această chestiune (inclusiv punctul de terminologie pe care tocmai l-am menționat) făceau obiectul unui conflict de opinie în vremea lui Maxim, după cum o indică un pasaj din *Opuscule teologice și polemice* X¹, iar pozițiile cele mai extreme și cele mai opuse asupra acestui subiect fuseseră deja formulate cu mult timp înainte, de către Fericitul Augustin² și Fericitul Ieronim³, pe de o parte,

---

¹ *Th. Pol.*, X, PG 91, 133D-136B.

² Concepția Fericitului Augustin este exprimată în diverse tratate, în special: *De libero arbitrio*, *De peccatorum meritis et remissione*, *De spiritu et littera*, *De perfectione justitiae hominis*, *De natura et gratia*, *De peccato originali*, *De nuptiis et concupiscentia*, *Contra duas epistolas pelagianorum*, *Contra Julianum*. Pentru o expunere generală a concepției sale, vezi mai ales N. Merlin, *Saint Augustin et les dogmes du péché originel et de la grâce*, Paris, 1931, și A. Gaudel, „Péché originel”, *Dictionnaire de théologie catholique*, t. XII, Paris, 1933, col. 395-398.

³ Vezi mai ales *Dialogul contra pelagienilor*.

și, ca reacție la precedentele, de către Teodor de Mopsuestia⁴, și mai târziu de ucenicul său Teodoret de Cyr⁵, pe de altă parte. Concepția lui Augustin asupra acestui punct, ca și asupra altora (mai ales asupra problemei harului și a lui *Filioque*, care reprezintă alte două subiecte divergente între Răsăritul și Apusul creștin), s-a impus în totalitate în Apus, în timp ce în Răsăritul creștin va predomina concepția generală a Părinților greci, pozițiile lui Teodor și a lui Teodoret de Cyr rămânând marginale⁶.

---

⁴ Concepția lui Teodor de Mopsuestia își are originile în cea a învățătorului său, Diodor din Tars (cf. *Frag. in Gen.*, III, 8, PG 33, 1568; *Frag. in Rom.* V, 15, ed. Cramer, *Catena*, 44; 48). Ea este exprimată în operele sale exegetice (vezi mai ales *In Rom.*, V, 13, PG 66, 796; 21, PG 66, 800; *In Eph.*, IV, 22-24, ed. Swete, t. I, p. 173) și mai radical în tratatul său intitulat *Contra celor care spun că oamenii sunt păcătoși prin fire și nu prin voință*, probabil îndreptată împotriva poziției Fericitului Ieronim, și din care avem doar câteva extrase (vezi PG 66, 1005s; ed. Swete, t. II, p. 322s).

⁵ Vezi mai ales *In Rom.*, V, 12, PG 82, 100. Concepția lui Teodoret este mult mai nuanțată decât cea a lui Teodor de Mopsuestia. Concepția Sfântului Ioan Hrisostom este încă și mai mult, și prezintă câteva puncte comune cu poziția lui Teodor și Teodoret (vezi în special *Hom. in Rom.*, XIII, 1) ceea ce se explică prin faptul că a avut același învățător ca și Teodor, anume pe Diodor din Tars.

⁶ Aceste ultime poziții, fără îndoială în virtutea unei reacții identitare, au găsit în zilele noastre un apărător în persoana lui J. Meyendorff (*Initiation à la théologie byzantine*, Paris, 1975, pp. 192-198) [John Meyendorff, *Teologia bizantină. Tendințe istorice și teme doctrinare*, trad. A. Stan, EIBMBOR, București, 1996, pp. 192-197], a cărui gândire asupra acestui punct este comentată și pare aprobată de B. Bobrinsky („L'Hérité adamique selon le Père Jean Meyendorff”, comunicare la coloctiul Asociației ortodoxe de studii bioetice, Paris, 8-9 mai 1997). Aici, J. Meyendorff se arată puțin fidel poziției teologiei bizantine pe care pretinde că o expune. Dincolo de faptul că reia unele argumente pelagiene, pe care teologia ortodoxă nu le-ar putea recunoaște ca ale sale, ni se pare ciudat că el ia ca norme pe Teodor de Mopsuestia, părintele nestorianismului, și pe Teodoret de Cyr, care a întâmpinat multe dificultăți în a se vedea recunoscut ca autor în întregime ortodox.

Unele divergențe se manifestă în maniera de a concepe păcatul lui Adam, însă problema centrală a dezacordului se învâрте asupra a ceea ce a transmis acesta descendenților săi și a ceea ce își transmit aceștia din generație în generație. Noi nu putem aborda aici această problemă în toată complexitatea sa⁷. Ne vom mărgini doar la a reaminti, în mare că, după tradiția occidentală, moștenirea căderii coincide cu cea a păcatului adamic însuși și a vinovăției care îi este inerentă (toți oamenii devenind păcătoși și vinovați în Adam, meritând pentru asta, chiar din cea mai fragedă pruncie, aceeași pedeapsă ca și el). După tradiția răsăriteană se transmit esențialmente doar relele care sunt consecințele păcatului lui Adam asupra firii, care sunt înainte de toate: patimirea, stricăciunea și moartea. Aceste două puncte de vedere se pot exprima în mod mai mult sau mai puțin radical: în vreme ce un Augustin consideră că păcatul apare în mod necesar în orice om de la naștere dintr-o voință rea și neputincioasă de a face binele, un Teodor de Mopsuestia consideră, dimpotrivă, că înclinația spre păcat a omului nu apare decât ca o tentativă personală, printre patimile pe care le dezvoltă, de a evita moartea.

Poziția lui Maxim apare aici singulară, prin faptul că ea se arată fidelă liniei generale urmate de tradiția răsăriteană, dar în același timp, ea pare a integra anumite elemente caracteristice tradiției occidentale. Totuși, Maxim nu și-a

---

⁷ Am abordat în acest sens câteva aspecte fundamentale referitor la tradiția patristică greacă în *Thérapeutique des maladies spirituelles*, ediția a 3-a, Paris, 1997, pp. 277-284 [Jean Claude-Larchet, *Terapeutica bolilor spirituale*, trad. rom. de Marinela Bojin, Ed. Sophia, București, 2001, pp. 224-230], și referitor la Sfântul Maxim în *La divinisation de l'homme selon Saint Maxime le Confesseur*, pp. 187-207. Putem, de asemenea, consulta cu succes L. Thunberg, *Microcosm and Mediator, The Theological Anthropology of Maximus the Confessor*, Lund, 1965, pp. 152-178; ed. a 2-a Chicago și La Salle, pp. 144-168 [Lars Thunberg, *Antropologia teologică a Sfântului Maxim Mărturisitorul. Microcosmos și mediator*, trad. de Anca Popescu, Ed. Sophia, București, 2005, pp. 163-189].

expus niciodată concepția în mod sistematic. Este, așadar, necesar să-i punem laolaltă toate elementele, dar și să elucidăm expresiile, dintre care multe par ambigue și dificil de interpretat⁸.

I. Modul de transmitere a urmărilor păcatului strămoșesc

În diferitele poziții patristice privind păcatul strămoșesc, modul de transmitere a urmărilor sale joacă un rol foarte important, în special în ceea ce privește definirea naturii acestora.

Pentru Sfântul Maxim, ca și pentru Sfântul Grigorie de Nyssa⁹, după planul inițial al lui Dumnezeu, lumea trebuia să aibă un mod de zămislire non-sexual, de natură spirituală, care trebuia, în starea paradisiacă, să permită oamenilor să se reproducă¹⁰. Neascultarea lui Adam a avut ca efect introducerea unui nou mod de zămislire, asemănător celui animal¹¹, realizat prin intermediul unirii sexuale¹²,

---

⁸ Această chestiune nu a fost studiată în mod specific decât în cadrul unui studiu mai general (J. Boojamra, "Original Sin According to St. Maximus the Confessor", *St. Vladimir's Theological Quarterly*, 20, 1976, pp. 19-30) care trece pe lângă problemele esențiale. O versiune prescurtată a studiului nostru a fost prezentată în limba engleză la colocviul „St. Maximus the Confessor: Current Research”, Oxford, 27-28 februarie 1997, și publicată în *Sobornost/ECR*, 1998/1, pp. 26-48, sub titlul: „Ancestral Sin According to St. Maximus the Confessor: a Bridge between the Eastern and Western Conceptions”.

⁹ Cf. *De hom. opif.*, XVII, PG 44, 188A-192A.

¹⁰ Cf. *Qu. D.*, I, 3, CCSG 10, p. 138. *Amb. Io.*, 41, PG 91, 1309A.

¹¹ Cf. *Qu. D.*, 113, CCSG 10, pp. 83-84. *Amb. Io.*, 41, PG 91, 1309A.

¹² Cf. *Qu. D.*, I, 3, CCSG 10, p. 138. *Amb. Io.* 41, PG 91, 1309A. Această unire, în mod paradoxal, are ca efect stabilirea diferențierii sexuale, care prin patimi va deveni diviziune și opoziție, în timp ce Dumnezeu, Care o concepuse ca polaritate, avea ca scop ca aceasta să fie resorbită, împreună cu celelalte polarități ale creației, de către Adam (cf. *Amb. Io.*, 41, PG 91, 1305CD).

corporale și deci materiale¹³, care este însoțit și chiar dominat de plăcerea simțurilor¹⁴, însoțit deci de patimă¹⁵, urmat de durere¹⁶, de stricăciune¹⁷ și în final de moarte¹⁸.

În ochii lui Maxim, acest nou mod de zămislire este strâns legat de păcat, în măsura în care, pe de o parte, contravine planului inițial al lui Dumnezeu și se raportează la neascultarea poruncii date de Dumnezeu primului om, și, pe de altă parte, că Adam și Eva s-au unit¹⁹ împinși de dorința plăcerii, după aceeași rațiune continuând, la rândul lor, să se unească și urmașii lor²⁰.

¹³ Cf. *Thal.*, 49, PG 90, 457D, CCSG 7, pp. 367-369.

¹⁴ Cf. *Qu. D.*, I, 3, CCSG 10, p. 138; *Thal.*, 61, PG 90, 632B, CCSG 22, p. 91; PG 90, 632C, CCSG 22, p. 91; PG 90, 636B, CCSG 22, p. 97.

¹⁵ Cf. *Thal.*, 21, PG 90, 312C-313A, CCSG 7, p. 127.

¹⁶ Cf. *Thal.*, 61, PG 90, 628C, CCSG 22, p. 87; PG 90, 632B, CCSG 22, p. 91.

¹⁷ Cf. *Qu. D.*, I, 3, CCSG 10, p. 138. *Amb. Io.*, 42, PG 91, 138C.

¹⁸ Cf. *Thal.*, 61, PG 90, 628C, CCSG 22, p. 87; PG 90, 632B, CCSG 22, p. 91; PG 90, 632D, CCSG 22, p. 93; PG 90, 636B, CCSG 22, p. 97.

¹⁹ Cf. *Qu. D.*, I, 3, CCSG 10, p. 138: „Acest «În păcate m-a născut maica mea» (Ps 50, 7) înseamnă că Eva, maica noastră a tuturor, cea dintâi a zămislit în păcat, ca una care a fost aplecată spre plăcere” [trad. rom. Laura Enache]. *Thal.*, 21, PG 90, 312C-313A, CCSG 7, p. 127. În *Viața Fecioarei* (în măsura în care această operă îi poate fi atribuită), Maxim amintește de acțiunile „celorlalți copii ai pământului, care în neascultare însărcinează pântecul femeii și ei se nasc în păcat” (23, CSCO 22, p. 18) [Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Viața Maicii Domnului*, trad. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 1998, p. 23]; puțin mai departe, citând Psalmul 50, 7: „Căci întru fărădelegi m-am zămislit și în păcate m-a născut maica mea”, el notează: „nu numai nașterea, ci și zămisirea se împlinesc după rânduiala și chipul păcatului” (46, CSCO 21, p. 57; CSCO 22, p. 38) [*Ibidem*, p. 44], și el evocă în antiteză cu ceilalți oameni pe „Cel a Cărui zămislire n-a fost prin pofta și sămânța bărbătească, ci prin harul și venirea Duhului Sfânt, iar nașterea n-a fost prin stricăciunea și durerea femeii, ci prin puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu Cel Preainalt” (47, CSCO 21, p. 57; CSCO 22, p. 39) [*Ibidem*, p. 45].

²⁰ Cf. *Thal.*, 61, PG 90, 628C, CCSG 22, p. 87; PG 90, 636B, CCSG 22, p. 97.

Din cauza păcatului lui Adam și al Evei, oamenii nu pot veni la existență (sau zămisli) în alt mod decât acesta. Acest mod de perpetuare, neavând altă alternativă, constituie de acum înainte o adevărată „lege” care, însoțită de inevitabilele sale efecte, determină, stăpânește și înrobește natura umană²¹. Maxim vorbește astfel de „legea nașterii prin plăcere”²², sau evocă „legile firii, prin care păcatul osândise pe oameni din pricina neascultării ca să aibă același mod al succesiunii lor ca și animalele necuvântătoare”²³. Această nouă lege este legea cărnii care succede legii spirituale ce domnea anterior și se opune acesteia²⁴. Maxim o mai numește „legea păcatului”²⁵; ea devine inerentă naturii umane căzute – Maxim îi mai spune și „legea naturii”²⁶ – care se va afla de acum înainte sub imperiul său²⁷.

Cu alte cuvinte, pentru Maxim, acest mod de perpetuare carnal, legat de plăcere și de patimă, se transmite din generație în generație la toți oamenii fără excepție și, o dată cu el, efectele sale, care sunt consecințele păcatului strămoșesc²⁸,

---

²¹ Cf. *Amb. Io.*, 42, PG 91, 1320D; 1348C; *Thal.*, 21, PG 90, 312BC, CCSG 7, p. 127; 61, PG 90, 628C, CCSG 22, p. 87; PG 90, 633A. CCSG 22, p. 93.

²² Cf. *Thal.*, 61; PG 90, 636B, CCSG 22, p. 97 [FR 3, p. 316].

²³ Cf. *Amb. Io.*, 31, PG 91, 1276B [trad. rom. D. Stăniloae în *Amb. rom.*, p. 239]. Cf. 42, PG 91, 1320D-1321A.

²⁴ Cf. *Amb. Io.*, 31, PG 91, 1276C [„lege a firii în duh”, trad. D. Stăniloae în *Ibidem*].

²⁵ Cf. *Thal.*, 49, PG 90, 457D, CCSG 7, p. 369 [FR 3, p. 188]. Legea păcatului nu se limitează, totuși, la aceasta.

²⁶ Cf. *Amb. Io.*, 31, PG 91, 1276AB; *Thal.*, 21, PG 90, 313C, CCSG 7, p. 129. De notat că această expresie primește în alte pasaje un sens pozitiv, „natură” nemaidesemnând natura căzută, ci natura așa cum e ea definită prin *logos*.

²⁷ Cf. *Pater*, PG 90, 897B, 904C; *Thal.*, 49, PG 90, 457D, CCSG 7, pp. 367-369.

²⁸ Cf. *Thal.*, 61, PG 90, 628CD, CCSG 22, p. 87; PG 90, 632B, CCSG 22, p. 91; PG 90, 636BC, CCSG 22, p. 97.

în special pătimirea (cuprinzând toate patimile firii), stricăciunea și moartea.

II. Rolul plăcerii în zămislirea trupească

După Maxim, Adam a fost creat într-o stare de nepătimire, în care nu resimțea nici plăcere, nici durere din punct de vedere al simțurilor. Firea sa era rânduită să nu cunoască decât plăcerea spirituală (numită încă „plăcere”, „bucurie”, „fericire”), cea care, infinit superioară plăcerii simțurilor, vine din unirea minții cu Dumnezeu²⁹. Adam nu a cunoscut plăcerea simțurilor decât în momentul în care s-a întors de la Dumnezeu pentru a se atașa de aparențele lumii sensibile. Însă, după o lege naturală, această plăcere trupească a fost în mod inevitabil, urmată de diverse suferințe³⁰.

După această logică prezintă Sfântul Maxim, în capitolul 61 din *Răspunsuri către Talasie*, plăcerea trupească drept cauză pentru suferințele pe care umanitatea, a cărei fire se trage din cea a lui Adam, trebuie să le suporte după păcatul strămoșesc.

„Căci toată durerea având drept cauză a nașterii sale fapta unei plăceri care îi premerge, e o datorie pe care trebuie să o plătească în chip natural, în virtutea cauzalității, toți cei ce sunt părtași de firea omenească”³¹. Nașterea tuturor urmașilor lui Adam avându-și originea în unirea trupească însoțită de plăcere, ei trebuie să îndure pedeapsa care o însoțește și care înseamnă suferință, corupție, și în final moarte. Maxim scrie astfel:

„Protopărintele Adam, călcând porunca dumnezeiească, a dat firii altă obârșie decât cea dintâi, constătătoare din

---

²⁹ Vezi *Thal.*, 61, PG 90, 628A, CCSG 22, p. 85 [FR 3, 1999, p. 310].

³⁰ Vezi *Ibidem*, PG 90, 628AB, CCSG 22, p. 85 [*Ibidem*].

³¹ *Ibidem*, PG 90, 628BC, CCSG 22, p. 85 [*Ibidem*, pp. 310-311].

plăcere, dar sfârșind în moartea prin durere; și a născocit, la sfatul șarpelui, o plăcere, ce nu era urmarea unei dureri de mai înainte, ci mai degrabă ducea la durere. Prin aceasta i-a dus, cu dreptate, pe cei toți născuți din el după trup, împreună cu sine la sfârșitul morții prin durere”³².

Puțin mai înainte, Maxim nota în același sens, dar într-o manieră mai generală:

„Fiindcă plăcerea potrivnică firii e urmată în chip firesc de durere în toți cei a căror naștere a fost anticipată de legea plăcerii [...]. Deci [...] toți oamenii aveau în mod natural plăcerea ca anticipație a venirii lor pe lume și nici unul nu era liber de nașterea pătimasă prin plăcere. De aceea toți plăteau în mod natural durerile ca pe o datorie și ca pe o datorie suportau moartea de pe urma lor”³³.

Pentru Maxim, moartea, principala consecință a păcatului strămoșesc transmisă din generație în generație, este așadar direct legată de plăcerea care însoțește conceperea trupeză, cu alte cuvinte, care se realizează în mod sexual. Maxim vorbește astfel de „moartea care are ca mamă care o zămislește plăcerea, a cărei pedeapsă este”³⁴. El scrie că „Scriptura a deosebit bine lucrurile, arătând cum proveniența din Adam prin plăcere, punându-și pecetea silnică peste fire, a dat-o pe aceasta hrană morții ce s-a ivit din pricina ei.”³⁵. El mai spune: „toată firea noastră este stăpânită de moarte din pricina căderii. Iar motivul stăpânirii era plăcerea, care, luându-și începutul dintr-o neascultare, se menține de-a lungul întregului lanț de nașteri naturale. Din pricina acestei plăceri a fost adusă moartea ca osândă

---

³² *Ibidem*, PG 90, 632B, CCSG 22, p. 91 [*Ibidem*, p. 313].

³³ *Ibidem*, PG 90, 628C, CCSG 22, pp. 85-87 [*Ibidem*, p. 311]. Vezi și *Ibidem*, PG 90, 628D, CCSG 22, p. 87.

³⁴ *Ibidem*, PG 90, 632C, CCSG 22, p. 93 [*Ibidem*, p. 314].

³⁵ *Ibidem*, PG 90, 632D, CCSG 22, p. 93 [*Ibidem*].

peste fire”³⁶. Iar puțin mai încolo: „în Adam moartea a fost osândă a firii, întrucât aceasta și-a luat ca obârșie a nașterii ei plăcerea”³⁷. Și continuă:

„Deci precum din pricina lui Adam, care a înființat prin neascultare legea nașterii din plăcere și drept urmare a acesteia moartea ca osândă a firii, toți cei ce aveau existența din Adam, după legea nașterii din plăcere, aveau în chip necesar și fără să vrea, împreună virtual cu nașterea, și moartea ca osândă a firii și deci atunci era vremea în care firea era osândită prin păcat, întrucât stăpâna peste fire legea nașterii prin plăcere”³⁸.

Am mai putea cita încă multe alte pasaje din cap. 61 din *Răspunsuri către Talasie* al căror laimotiv îl reprezintă această temă.

Firea umană se află astfel supusă forței tiranice a ceea ce reprezintă sfârșitul său (stricăciunea și moartea), dar și a ceea ce constituie începutul său (zămislirea prin plăcere)³⁹.

Textele citate mai înainte ne arată că Maxim incriminează mai întâi păcatul lui Adam însuși în acest proces care instaurază procrearea oamenilor prin plăcere și îi destinează astfel suferințelor, pervertirii și morții. În același timp însă, el consideră că prin intermediul plăcerii, care este de acum înainte legată de modul de zămislire a tuturor oamenilor, păcatul s-a implantat în întreaga fire și îi cauzează moartea. Aceste două aspecte se regăsesc exprimate în acest pasaj din cap. 61 din *Răspunsuri către Talasie*:

„Păcatul, amăgind la început pe Adam, l-a înduplecat să calce porunca dumnezeiească. Prin aceasta dând ființă

---

³⁶ *Ibidem*, PG 90, 633C, CCSG 22, p. 95 [*Ibidem*, p. 315]

³⁷ *Ibidem*, PG 90, 632D, CCSG 22, p. 93 [*Ibidem*].

³⁸ *Ibidem*, PG 90, 636B, CCSG 22, p. 97 [*Ibidem*, p. 316].

³⁹ *Ibidem*, PG 90, 633A, CCSG 22, p. 93 [*Ibidem*, p. 314].

plăcerii, iar prin plăcere *sălășluindu-se pe sine în însuși adâncul (sânul) firii*, a osândit la moarte întreaga fire”⁴⁰.

În *Ambigua către Ioan*, Maxim evocă la fel și în termeni apropiați „cuiile alipirii la cele ale lumii prin plăcere, prin care dorul și întinderea sufletului spre Dumnezeu au fost întoarse, începând cu vechea neascultare, spre materie și spre cele stricăcioase”⁴¹.

III. Legătura dintre păcat și pătimire

Prezența și lucrarea păcatului implantate de neascultarea lui Adam rădăcinii firii umane prin mijlocul zămislirii prin plăcere trupească sunt subliniate mai mult în capitolul 21 din *Răspunsuri către Talasie*, în care însă Maxim insistă mai curând (din nevoia unei expuneri care privește în mod esențial iconomia mântuitoare a lui Hristos) asupra rolului elementului pătimitor al firii omenești. Maxim scrie:

„Când însă [primul om] a păcătuit călcând porunca, a primit osânda nașterii, care se susține prin pătimire și păcat, păcatul avându-și sursa în trăsătura pătimitoare ivită din pricina lui, ca într-o lege a firii. În temeiul acestei legi nici un om nu este fără de păcat (ἀνομάτητος), fiind supus fiecare, prin fire, legii nașterii, care s-a introdus după facere, din pricina păcatului. Fiindcă, așadar, din pricina neascultării a intrat păcatul, iar din pricina păcatului a intrat în firea oamenilor trăsătura pătimitoare (pasională) prin naștere și fiindcă neîncetat cu această trăsătură pătimitoare a nașterii prin păcat se împropăta prima călcare, nu era nădejde de slobozire, firea fiind încătușată prin aprobarea voinței ei (γνώμη) într-o legătură rea. Căci cu cât se silea firea să se

⁴⁰ *Ibidem*, PG 90, 633B, CCSG 22, p. 95 [*Ibidem*, p. 315]. Sublinierea noastră.

⁴¹ *Amb. Io.*, 13, PG 91, 1209B [*Ambigua*, PSB 80, 1983, p. 192].